

Ewa Wanda Maruszewska

METODOLOGIA USTALANIA WARTOŚCI GODZIWYCH NA POTRZEBY ROZLICZANIA POŁĄCZENIA SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH METODĄ NABYCIA

W przypadku połączenia spółek, rozliczanego metodą nabycia, zakłada się, że w wyniku takiej transakcji spółka przejmująca, w zamian za wynagrodzenie, uzyskuje prawa własności do aktywów netto spółki przejmowanej. W celu poprawnego ujęcia transakcji przejęcia jest konieczne określenie, jaką wartość uzyskuje spółka przejmująca w zamian za przekazane wynagrodzenie. W związku z tym aktywa i zobowiązania spółki przejmowanej wycenia się w wartości godziwej, która może różnić się od ich wartości wykazywanej w księgach rachunkowych.

Za wartość godziwą przyjmuje się kwotę, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, nie powiązanymi ze sobą stronami¹.

W związku z faktem, że ustawodawca nie nakazuje określenia ceny nabycia poszczególnych składników majątku przedsiębiorstwa przejętego, konieczne staje się oszacowanie wartości godziwych pojedynczych składników przejętego majątku i zobowiązań. Postępowanie takie ma na celu umożliwienie porównania ceny nabycia zapłaconej za przejęte przedsiębiorstwo z wartością zakupionych aktywów netto. Prawidłowe określenie wartości godziwych poszczególnych składników aktywów netto spółki przejętej jest warunkiem koniecznym w celu poprawnego rozliczenia połączenia przedsiębiorstw w księgach rachunkowych spółki przejmującej.

¹ Art. 28 ust. 6 ustawy o rachunkowości.

Ustawodawca precyzuje zasady określania wartości godziwej poszczególnych składników majątku spółki przejmowanej, jednakże sformułowanie „w szczególności”² oznacza, że nie jest to katalog zamknięty. Zatem, aby ustalić wartość godziwą składników bilansu nie wymienionych w ustawie, należy posłużyć się np. Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości lub standardami krajowymi bądź oszacować je zgodnie z ogólną definicją wartości godziwej zawartej w artykule 28 ust. 6 ustawy o rachunkowości. Na wstępie należy zaznaczyć, iż przyjęte w ustawie zasady określania wartości godziwych są zgodne ze wskazówkami określonymi w Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości nr 22³. Nieliczne różnice nie wpływają na ogólną metodologię szacowania wartości godziwych aktywów i zobowiązań, niemniej powodują, że nie jest możliwe zastosowanie MSR 22 bez wcześniejszej dogłębnej analizy zapisów polskiej ustawy o rachunkowości.

Notowane papiery wartościowe, posiadane przez jednostkę przejętą na dzień przejścia wycenia się według aktualnego kursu notowań pomniejszonego o koszty sprzedaży, jeżeli takie są niezbędne do przeprowadzenia transakcji sprzedaży. Ustalenie tak zdefiniowanej wartości godziwej nie powinno stwarzać problemu, ponieważ kursy akcji notowanych na giełdzie są dostępne w prasie codziennej. Niemniej jednak, jeżeli kurs ten podlega znacznym wahaniom, będzie wymagane zastosowanie kursu średniego. Okres, za jaki należy przeprowadzić analizę kursu sprzedaży akcji, został dookreślony przez Fundację Rozwoju Standardów Rynku Kapitałowego – Komitet Standardów Rachunkowości w projekcie polskiego standardu „Połączenia Spółek”. Zasugerowano w nim, aby w celu określenia wartości godziwej notowanych papierów wartościowych okres ten nie przekraczał jednego miesiąca. W celu określenia dat granicznych należy przyjąć, że 1 miesiąc to 20 kolejnych sesji giełdowych.

Cenę sprzedaży, ustaloną zgodnie z wymogami określonymi powyżej, zmniejsza się o koszty przeprowadzenia transakcji. Kosztem sprzedaży akcji notowanych na giełdzie będzie prowizja pobierana przez biuro maklerskie, z którego usług korzysta jednostka.

W przypadku **nienotowanych papierów wartościowych** za wartość godziwą przyjmuje się wartość oszacowaną, uwzględniającą współczynnik „cena/zysk” oraz stopę dywidendy porównywalnych papierów wartościowych wyemitowanych przez spółki o podobnych charakterystykach. Określenie wartości godziwej tego składnika aktywów ma na celu wskazanie wartości jaką spółka mogłaby uzyskać ze sprzedaży posiadanych udziałów (akcji). Szukając

² Art. 44b ust. 4 uor: „Za wartość godziwą określonych aktywów lub zobowiązań przyjmuje się w szczególności...”.

³ Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 22 „Połączenia jednostek gospodarczych”.

spółek o podobnych charakterystykach, należy uwzględnić branże, w której działa firma, wielkość przedsiębiorstwa lub jego udział w rynku. Niestety znalezienie podobnej firmy nie zawsze będzie łatwym zadaniem, szczególnie jeżeli działalność spółki przejętej jest wysokospecjalistyczna. Zdobycie danych finansowych niezbędnych do obliczenia i porównania wskaźników cena/zysk oraz stopy dywidendy również może okazać się zadaniem niewykonalnym, ponieważ podobne firmy najczęściej są konkurentami na rynku i nie są zainteresowane udostępnianiem swoich danych finansowych na zewnątrz. Wydaje się, że dopuszczalne będzie skorzystanie z danych dotyczących papierów wartościowych notowanych na giełdzie. Wśród spółek giełdowych łatwiej będzie znaleźć podobne przedsiębiorstwo oraz łatwiejszy będzie dostęp do danych finansowych takiej spółki. Wskaźnik cena/zysk (zwany też mnożnikiem zysku) informujący o tym, ile razy cena giełdowa jest większa od zysku przedsiębiorstwa przypadającego na jedną akcję, jest podawany w prasie codziennej wraz z kursami akcji. Wykorzystanie mnożnika zysku dla oceny wartości godziwej udziałów (akcji) jest ważnym elementem określania wartości godziwej, ponieważ wskaźnik ten różni się pomiędzy przedsiębiorstwami różnych branż, natomiast przyjmuje się, że wartość tego wskaźnika powinna być porównywalna pomiędzy konkurentami tej samej branży⁴. Informacje o kwotach dywidend wypłacanych przez spółki notowane na giełdzie, niezbędne, aby określić stopę dywidendy, są również dostępne w prasie zawierającej informacje giełdowe. Stopę dywidendy oblicza się zgodnie z następującym wzorem:

$$\text{Stopa dywidendy z akcji} = \frac{D}{C_R} \quad (\text{wzór 1})$$

przy czym:

D – oznacza kwotę dywidendy wypłaconej w ostatnim roku na jedną akcję,

C_R – oznacza cenę rynkową jednej akcji.

Wyższa stopa dywidendy jest lepiej oceniana przez wspólników, ponieważ zapewnia im dodatkowe dochody z posiadanych akcji, natomiast z punktu widzenia zarządu spółki niższa stopa oznacza reinwestowanie osiągniętych zysków w przyszły rozwój. Obydwa wskaźniki, uwzględniane w określaniu wartości godziwej akcji (udziałów), służą oszacowaniu rynkowej wartości akcji i kapitału zainwestowanego w te akcje (udziały). Przeprowadzając analizę, nie wolno jednak pominąć faktu, że analiza na podstawie tych wskaźników dotyczy środków finansowych zaangażowanych w przeszłości i sporządza się ją na pod-

⁴ J.G. Siegel, J.K. Shim, S.W. Hartman: Przewodnik po finansach. PWN, Warszawa 1997. s. 363.

stawie danych historycznych, a potencjalnego inwestora bardziej interesuje przyszłość. Dlatego też właściwe jest skorzystanie – w uzasadnionych przypadkach – z oczekiwanej stopy wzrostu wartości porównywalnych papierów wartościowych jednostek gospodarczych o podobnej charakterystyce, jak zasugerowano w MSR 22⁵. Niemniej jednak pamiętając, że na wskaźnik ten mają wpływ również subiektywne odczucia sporządzających go, nie należy doprowadzać do nadinterpretowania jego wyników.

Tak określoną wartość godziwą – identycznie jak w przypadku notowanych papierów wartościowych – należy pomniejszyć o kwotę niezbędnych nakładów w celu przeprowadzenia transakcji sprzedaży. W kosztach tych należy uwzględnić wydatki na ogłoszenia i reklamę posiadanych papierów wartościowych oraz koszty ewentualnych rozmów z kontrahentami. Pomocne – aby ustalić prawidłową wartość tych kosztów – byłyby doświadczenia spółek łączących się z okresów poprzedzających dzień połączenia.

Wartość godziwa **należności** jest szacowana z uwzględnieniem wartości zdyskontowanych, wyznaczonych przy odpowiednich bieżących stopach procentowych. Jednocześnie w ustawie zawarto wyjątek, że wyznaczanie wartości bieżących w odniesieniu do należności wymagalnych w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego nie jest konieczne, jeżeli różnica pomiędzy wartością należności według kwot wymagających zapłaty a według ich wartością zdyskontowaną nie jest istotna. Zdyskontowaną wartość należności należy pomniejszyć o odpisy na należności zagrożone i nieściągalne oraz o ewentualne koszty windykacji. Wartość bieżącą należności wyznacza się na podstawie następującego wzoru:

$$\text{Wartość bieżąca} = \frac{W_B}{(1 + T)^N} \quad (\text{wzór 2})$$

W_B – wartość brutto należności,

T – bieżąca roczna stopa procentowa,

N – liczba lat pomiędzy datą wyceny a terminem zapłaty należności lub zobowiązania.

Składnik N jest określany jako liczba okresów kapitalizacji, w związku z czym dla okresów krótszych niż 1 rok należałoby zastosować zmodyfikowany wzór⁶:

⁵ Art. 39 pkt b) MSR 22.

⁶ H. Johnson: Fuzje i przejęcia. Narzędzie podejmowania decyzji strategicznych. Wyd. Liber, Warszawa 2000, s. 162. Patrz też: M. Sobczyk: Matematyka finansowa. Podstawy teoretyczne, przykłady, zadania. Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1998, s. 71 i n.

$$\text{Wartość bieżąca} = \frac{W_B}{\left(1 + \frac{T}{M}\right)^M} \quad (\text{wzór 3})$$

gdzie:

M – liczba okresów,

$\frac{T}{M}$ – stopa procentowa w skali okresu.

Jeżeli jednak należności o okresie spłaty poniżej roku występują w niewielkiej kwocie lub różnica pomiędzy wartością księgową a zdyskontowaną jest nieznaczna, to będzie właściwe odstępianie od skomplikowanej procedury ustalania wartości godziwych, tym bardziej że zastosowanie tego wzoru dla należności o różnych okresach spłaty wiąże się z osobnymi obliczeniami dla należności o różnych okresach wymagalności.

Za bieżącą stopę procentową, zgodnie ze wskazówkami zawartymi w ustawie o rachunkowości, należy przyjąć np. średnie oprocentowanie lokat bankowych, obligacji lub bonów skarbowych. Wydaje się, że takie sformułowanie przepisu pozwala jednostce na przyjęcie najbardziej – według niej – odpowiedniej stopy procentowej. Niemniej należy rozważyć, jakie skutki dla szacunku wartości godziwych należności będzie miało przyjęcie stóp procentowych lokat bankowych, a jakie założenie stóp procentowych gwarantowanych papierów wartościowych, jakimi są bony skarbowe i obligacje Skarbu Państwa. Zdaniem autora prawidłowe będzie posługiwanie się średnim oprocentowaniem lokat bankowych dla należności wymagalnych w ciągu 1, 3 i 6 miesięcy, natomiast dla należności długoterminowych można się posłużyć średnią rentownością bonów skarbowych 52-tygodniowych, 2- i 5-letnich, które to dane są dostępne w prasie codziennej. Zatem w celu prawidłowego ustalenia wartości godziwych będzie niezbędne uszeregowanie należności według struktury wiekowej. Natomiast w sytuacji, gdy przedsiębiorstwo, poza swoją normalną działalnością, udziela również pożyczek, wydaje się, że oprocentowanie pożyczek będzie właściwszym wyznacznikiem stopy procentowej służącej określeniu zdyskontowanych wartości należności⁷. Tak więc wybór stopy procentowej

⁷ Projekt Standardu Rachunkowości „Połączenie Spółek” Komitet Standardów Rachunkowości. Fundacja Rozwoju Standardów Rynku Kapitałowego. Warszawa 2001. s. 22.

zależy od wielu czynników, zatem nie jest elementem jednoznacznym, ale wymaga zarówno szczególnej staranności przy podejmowaniu tej decyzji, jak i uzasadnienia danego wyboru.

Bieżąca wartość kwot wymagających zapłaty, wyznaczona przy odpowiednich stopach procentowych, stanowi również podstawę wartości godziwych **zobowiązań**. Wszystkie uwagi poczynione w stosunku do określania wartości godziwych należności będą aktualne także w odniesieniu do zobowiązań. Do tak szacowanej grupy zobowiązań należy zaliczyć, poza zobowiązaniami z tytułu dostaw i usług, również dłużne papiery wartościowe do zapłaty, pożyczki i kredyty długoterminowe, rozliczenia międzyokresowe bierne, umowy jednostki przejętej rodzące zobowiązania i inne roszczenia podlegające zapłacie.

Podstawą szacowania wartości godziwych zapasów **produktów gotowych** jest cena sprzedaży netto pomniejszona o opust marży zysku. Cenę sprzedaży należy przyjąć w kwocie stosowanej w transakcjach z odbiorcami bądź cenę średnią, jeżeli jednostka stosuje kilka rodzajów cen w zależności od rodzaju odbiorcy, wielkości zamówionej dostawy czy warunków płatności. Pomocna – w celu prawidłowego szacunku średniej ceny sprzedaży – będzie szczegółowa analiza odbiorców i ich procentowego udziału w sprzedaży ogółem. Opust marży zysku wynika natomiast z kosztów doprowadzenia przez spółkę przejmującą do sprzedaży zapasu lub znalezienia nabywcy. Jego ustalenie jest zasadniczym elementem wyceny tej grupy zapasów. W celu określenia opustu marży zysku jest niezbędne zgromadzenie następujących danych:

- ceny sprzedaży wyrobów gotowych,
- kosztu wytworzenia wyrobów gotowych lub inaczej określonego kosztu stanowiącego podstawę kalkulacji ceny sprzedaży,
- kosztów sprzedaży poniesionych w poprzednich okresach.

Wskaźnik marży zysku W_M oblicza się według wzoru⁸:

$$W_M = \frac{C_J}{K_P} - 1 \quad (\text{wzór 4})$$

gdzie:

C_J – jednostkowa cena sprzedaży,

K_P – koszt podstawowy.

⁸ M. Dobija: Rachunkowość zarządcza i controlling. PWN, Warszawa 1997, s. 150.

Marżę określa się różnicę pomiędzy ceną jednostkową a podstawowym kosztem, według którego określono cenę. Zatem cena może zostać określona na podstawie kosztów całkowitych, kosztów zmiennych lub inaczej określonych kosztów, według formuł akceptowanych przez przedsiębiorstwo w danym momencie.

Ze wzoru 4 można wyprowadzić formułę określającą cenę sprzedaży:

$$C_J = K_p + K_p W_M \quad (\text{wzór 5})$$

Opust marży zysku O_M , wynikający z kosztów doprowadzenia przez spółkę przejmującą do sprzedaży zapasu lub znalezienia nabywcy, oznacza zmniejszenie ceny sprzedaży (lub wskaźnika marży zysku) ze względu na konieczność poniesienia kosztów doprowadzenia do transakcji. Poniesione koszty sprzedaży są opisywane zwykle jako procent od sprzedaży (ceny sprzedaży). Zatem końcowa wartość godziwa W_G zapasów produktów gotowych, określona jako cena sprzedaży pomniejszona o opust marży zysku wynikający z kosztów sprzedaży, zostanie obliczona według wzoru podanego na następnej stronie.

$$W_G = K_p + K_p W_M - C_J O_M$$

$$W_G = (K_p + K_p W_M) - (K_p + K_p W_M O_M) \quad (\text{wzór 6})$$

$$W_G = (K_p + K_p W_M) \times (1 - O_M)$$

Według takiego samego schematu będzie przebiegać ustalenie wartości godziwej towarów, z tym że koszt wytworzenia zostanie zastąpiony ceną zakupu lub ceną nabycia towarów, od której jest liczona marża na sprzedaży.

W podobny sposób należy ustalić wartość godziwą **zapasów produktów w toku** z tym, że w wycenie dodatkowo uwzględnia się koszty doprowadzenia zapasów do sprzedaży, czyli koszty dokończenia procesu produkcyjnego. W celu oszacowania tych kosztów konieczne staje się określenie stopnia ukończenia produkcji. Zatem ustalenie wartości godziwej produktów w toku obejmuje:

- cenę sprzedaży netto wyrobów gotowych,
- koszt wytworzenia wyrobów gotowych lub inaczej określony koszt stanowiący podstawę kalkulacji ceny sprzedaży,
- koszt zakończenia produkcji,
- koszty sprzedaży poniesione w poprzednich okresach.

W kosztach zakończenia produkcji należy uwzględnić wszystkie niezbędne wydatki, do których można zaliczyć m.in.: koszty bezpośrednich materiałów i płac oraz narzut kosztów pośrednich.

Sposób obliczenia opustu marży zysku, uwzględniającego koszty sprzedaży niezbędne w celu znalezienia nabywcy i doprowadzenia do transakcji, również będzie jednakowy jak w przypadku produktów gotowych i towarów.

Zapasy materiałów, które znajdują się w magazynach spółki przejętej na dzień połączenia, wycenia się według aktualnej ceny nabycia. Oznacza to przyjęcie, na potrzeby rozliczenia połączenia spółek, aktualnego kosztu odtworzenia, co jest zgodne z uregulowaniami zawartymi w MSR 22. Przy szacowaniu ceny nabycia materiałów należy uwzględnić także takie czynniki, jak: możliwość uzyskania upustu ze względu na zakupioną ilość, konieczność poniesienia kosztów ubezpieczenia, załadunku, wyładunku czy transportu zakupionych materiałów.

Wartość godziwą **środków trwałych** stanowi wartość rynkowa. Często wartość rynkowa jest określana na podstawie niezależnej wyceny rzeczoznawcy, który do wyceny może przyjąć⁹:

- cenę rynkową porównywalnego środka trwałego pomniejszoną o dotychczasowe zużycie lub
- cenę rynkową środka trwałego, który jest w porównywalnym stanie do przedmiotu wyceny.

W stosunku do maszyn i urządzeń technicznych wysokospecjalistycznych, rzadko występujących w obrocie gospodarczym, gdy uzyskanie niezależnej wyceny określającej wartość rynkową nie będzie możliwe, wartość godziwą określa się jako aktualny koszt odtworzenia skorygowany o dotychczasowe umorzenie. Koszt odtworzenia będzie stanowić, w tym przypadku, aktualna cena nabycia albo koszt wytworzenia takiego samego lub podobnego środka trwałego. Uwzględnienie aktualnego stopnia zużycia środka trwałego będzie polegać na zmniejszeniu określonej ceny nabycia (kosztu wytworzenia) o założone, dotychczasowe umorzenie obliczone zgodnie z zasadami amortyzacji stosowanymi w spółce przejętej.

Wydaje się, że przy określaniu wartości godziwej środków trwałych należy – poza ścisłym stosowaniem zaleceń ustawy – uwzględnić również przeszłe plany jednostki przejmującej w stosunku do danego środka trwałego. Oczywiście jest, że jeżeli obie spółki łączące się posiadają własne siedziby w postaci biurów, to po połączeniu nie będą korzystać z obu. Jeden z budynków sprzedadzą lub zmienią jego przeznaczenie. Zatem wycena według kosztu odtworzenia nie będzie zasadna, jeżeli w wyniku połączenia środek trwały będzie przeznaczony do sprzedaży. Ponadto nie wydaje się właściwe zastosowanie jednej metody wobec wszystkich środków trwałych spółki przeję-

⁹ D. Belok, M. Strojek: Połączenia spółek – ich wpływ na rachunkowość finansową. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2001, s. 55.

tej. W stosunku do gruntów, budynków oraz obiektów inżynierii lądowej i wodnej najdokładniejszy szacunek wartości godziwej można uzyskać, posługując się wyceną niezależnego rzeczoznawcy. Wartość godziwą maszyn i urządzeń, znajdujących się w obrocie, można wycenić na podstawie aktualnej wartości rynkowej. Dla maszyn i urządzeń technicznych, które nie są przedmiotem transakcji na rynku, właściwe jest zastosowanie aktualnego kosztu odtworzenia pomniejszonego o dotychczasowe zużycie. Natomiast w stosunku do środków transportu i pozostałych środków trwałych, które znajdują się w ciągłym obrocie, należałoby zastosować wycenę według aktualnej wartości rynkowej. Przy wycenie środków trwałych w budowie przede wszystkim należy uwzględnić plany jednostki przejmującej co do dalszej kontynuacji budowy. Jeżeli spółka przejmująca zamierza sprzedać, np. rozpocząć budowę hali produkcyjnej, to właściwe będzie określenie wartości godziwej w wysokości ceny możliwej do uzyskania na rynku. Jeżeli natomiast, zakłada się kontynuację budowy, to wartość godziwą należy ustalić na podstawie aktualnego kosztu odtworzenia.

W celu wyceny **wartości niematerialnych i prawnych** należy podzielić te aktywa na dzień połączenia na trzy grupy:

- wartości niematerialne i prawne, dla których istnieje aktywny rynek,
- wartości niematerialne i prawne, dla których nie występuje aktywny rynek,
- wartość firmy lub ujemną wartość firmy figurującą w księgach rachunkowych spółki przejętej.

Wartość godziwą wartości niematerialnych i prawnych, będących przedmiotem obrotu na aktywnym rynku, stanowi wartość oszacowana, wyznaczona na podstawie cen rynkowych takich samych lub podobnych wartości niematerialnych i prawnych. W przypadku gdy wartość oszacowana nie może zostać wyznaczona na podstawie cen rynkowych – a więc w stosunku do wartości niematerialnych i prawnych, dla których nie występuje aktywny rynek – za wartość godziwą przyjmuje się taką wartość, która w wyniku połączenia nie spowoduje powstania lub zwiększenia ujemnej wartości firmy. Natomiast w odniesieniu do wartości firmy lub ujemnej wartości firmy – zawartej w bilansie spółki przejętej – wartość godziwą określa się jako wartość zerową.

Należy również, przy ustalaniu wartości godziwej wartości niematerialnych i prawnych, uwzględnić plany jednostki przejmującej w stosunku do tego składnika aktywów. Także w tym przypadku, jeżeli obie łączące się spółki posiadają własne programy komputerowe do obsługi służb finansowo-księgowych, to oczywiste jest, iż po połączeniu będą korzystać tylko z jednego. Jeżeli istnieje możliwość sprzedaży zbędnego programu komputerowego, to należy wycenić go w kwocie możliwej do uzyskania ze sprzedaży. Jeżeli zaś spółka przejmująca nie ma możliwości uzyskania korzyści z posiadanego pro-

gramu komputerowego, to wartość godziwą należy ustalić w kwocie zero lub w wartości, która nie spowoduje zwiększenia (lub powstania) ujemnej wartości firmy (jeżeli program ten przedstawia jakkolwiek wartość dla spółki przejmującej).

Rezerwy lub aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wycenia się, na dzień połączenia w wartości możliwej do realizacji przez połączone spółki po uwzględnieniu zmiany wartości podatkowej i księgowej aktywów netto spółki przejmowanej. Rezerwa (lub aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego) będzie tworzona w związku z tym, iż wycena aktywów netto spółki przejętej w wartości godziwej nie jest akceptowana przez przepisy podatkowe. Jeżeli wartość danego składnika aktywów wzrosła do wartości godziwej, przy niezmienionej wartości dla celów podatkowych, to powstanie dodatnia różnica przejściowa, na którą należy utworzyć rezerwę zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o rachunkowości.

Spółka przejmująca, zgodnie z zapisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych¹⁰ nie może odliczyć straty poniesionej w poprzednich latach podatkowych przez spółkę przejętą. W związku z tym, przy przejęciu spółki, która poniosła straty ze swojej działalności, nie pojawi się konieczność określania aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Pojęcie wartości godziwej jest również wykorzystywane do określenia **ceny przejęcia**, bądź elementów składowych ceny przejęcia. Gdy w celu połączenia spółka przejmująca wydaje udziały, których cena rynkowa nie jest znana, to cenę przejęcia ustala się w wysokości wartości godziwej. Wartość godziwą wydanych udziałów należy jednak pomniejszyć o koszty związane z emisją nowych udziałów, jeżeli jest to wielkość znacząca.

Spółka przejmująca może w swoich aktywach posiadać udziały (akcje) własne, które zostaną przekazane wspólnikom spółki przejętej jako forma zapłaty za przejęty majątek. W takiej sytuacji za cenę przejęcia przyjmuje się cenę nabycia własnych udziałów. Jeżeli jednak cena przejęcia udziałów okaże się trudna do określenia, to spółka może posłużyć się wskazówkami zawartymi w MSR 22, ponieważ w ustawie o rachunkowości ustawodawca umieścił zapis pozwalający jednostce, w sprawach nieuregulowanych ustawą i w przypadku braku krajowych standardów rachunkowości, stosować standardy międzynarodowe¹¹. Zgodnie ze wskazówkami zawartymi w MSR 22 spółka może dokonać szacunkowej wyceny udziałów przez jednostkę przejmującą na podstawie ich udziału procentowego w wartości godziwej jednostki przejmującej lub na

¹⁰ Art. 7 ust. 3 pkt 4) ustawy z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2000. Nr 54, poz. 654 z późn. zm.).

¹¹ Art. 10 ust. 3 uor.

podstawie ich udziału procentowego w wartości godziwej jednostki przejętej, w zależności od tego, który ze sposobów zapewni dokładniejsze określenie ceny przejęcia.

Gdy zaś w celu połączenia spółka dokonuje zapłaty w innej formie niż wydanie własnych udziałów (akcji), to cenę przejęcia określa wartość godziwa przedmiotu zapłaty. Także jeśli w celu połączenia spółka dokonuje zapłaty w różnych formach, to wartość ceny przejęcia określa się jako sumę odpowiednich wartości godziwych poszczególnych form zapłaty. Oznacza to, że jeżeli część zapłaty zostanie wniesiona w postaci np. *know-how*, to należy oszacować wartość tej części zapłaty na podstawie wartości godziwej przekazanej wiedzy. Natomiast w sytuacji zapłaty gotówką, ale z odroczonym terminem płatności, cenę przejęcia należy określić, uwzględniając wartość pieniądza w czasie, a więc wykorzystując rachunek zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Jeśli z kolei zapłata za aktywa netto spółki przejętej jest uiszczana w formie przekazania własności aktywów finansowych posiadanych przez jednostkę przejmującą, to wartość godziwą będzie stanowić zgłoszona na rynku bieżąca oferta kupna.

Określenie wartości godziwych musi być dokonane z największą starannością, gdyż bowiem w wyniku przyszłych zdarzeń lub uzyskanych informacji okaże się, że ustalona wartość godziwa na dzień połączenia była niewłaściwa, to należy skorygować wartość aktywów i zobowiązań ustalonych na dzień połączenia. **Korekty wartości godziwych** pociągają za sobą z kolei konieczność zmiany wartości firmy lub ujemnej wartości firmy ustalonych na dzień połączenia. Przy czym, jeżeli jednostka przewiduje odzyskanie wartości wynikającej z korekty z przyszłych korzyści ekonomicznych i korekty takiej dokonuje się w ciągu roku obrotowego, w którym nastąpiło połączenie, to należy zwiększyć wartość firmy wykazywaną w księgach rachunkowych spółki przejmującej. Gdy korekta wartości godziwych powoduje wzrost wartości firmy, a odzyskanie zwiększenia wartości firmy poprzez przyszłe korzyści ekonomiczne nie jest prawdopodobne, tę korektę zalicza się do pozostałych przychodów operacyjnych. Ponadto, jeżeli informacje, które ujawnią nieprawidłową wycenę wartości godziwej, zostaną poznane po upływie pierwszego roku obrotowego (zaczynającego się po przejęciu), korektę wartości firmy (lub ujemnej wartości firmy) zalicza się do pozostałych przychodów (kosztów) operacyjnych. Tak więc nieprawidłowe określenie wartości godziwych na dzień połączenia będzie skutkowało koniecznością dokonywania korekt w kolejnych latach obrotowych, których można uniknąć, jeżeli określanie wartości godziwych zostanie przeprowadzone *lege artis*.

Obowiązujące 1 stycznia 2002 r. regulacje w zakresie rozliczania połączeń spółek nie odbiegają od rozwiązań światowych, zwłaszcza że dopuszczono możliwość zastosowania – w przypadku braku standardów krajowych – rozwiązań Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Polskie regulacje rachunkowości nie zawsze jednak dają ich użytkownikom jasne i czytelne wskazówki. Dotyczy to również wyceny aktywów i zobowiązań spółki przejmowanej. Należy oczekiwać, że zapowiadane rozporządzenia wykonawcze do znowelizowanej ustawy o rachunkowości dookreślą wiele przepisów tak, by sprawozdania finansowe połączonych podmiotów cechowała wysoka jakość merytoryczna.

Artykuł nie wyczerpuje wszystkich zagadnień związanych z poruszonym tematem; celem autora było przybliżenie i omówienie najważniejszych aspektów szacowania wartości godziwych w celu rozliczenia połączenia metodą nabycia. Wydaje się jednak, że postępująca globalizacja prowadzi do integracji polskich przedsiębiorstw z firmami rodzimymi i międzynarodowymi, dlatego też przedstawione zagadnienie na pewno będzie przedmiotem jeszcze wielu publikacji.

METHODOLOGY OF MEASURING THE FAIR VALUES FOR ACCOUNTING THE MERGERS OF THE CAPITAL JOINT VENTURES USING THE ACQUISITION METHOD

Summary

The objective of the article is to describe the methods of measuring fair value which is defined as the amount for which an asset could be exchanged or a liability settled between the knowledgeable, willing parties in an arm's length transaction.

As accounting for an acquisition involves determination of the cost of the acquisition and allocation of it over the identified assets and liabilities of the acquired enterprise, it is important to know the general guidelines for arriving at the fair values of the assets and liabilities acquired. The article presents the methods that should be used for valuation process which is obligatory for the acquirer in order to allocate the costs of acquisition.